

ARMBANDGORDIJNZWAM *CORTINARIUS ARMILLATUS* (FR.)FR.

Tekst – P.-J. Keizer (Nederlandse Mycologische Vereniging)

Herkenning

Karakteristiek: De armbandgordijnzwam is met een hoeddiameter van 5 - 10 cm en een steelhoogte tot meer dan 10 cm een redelijk grote paddestoel. De hoed is warm geel- tot roodbruin gekleurd en de steel is iets lichter bruin en voorzien van diverse rode, onregelmatige ringzones. Dit kenmerk heeft de armbandgordijnzwam zijn naam bezorgd. Groeit onder berken.

Beschrijving: Hoed 5-10 cm, halfbolvormig of klokvormig, later breed klokvormig tot bijna vlak, droog, oppervlak glad, in het centrum fijn harig tot fijnschubbig, geelbruin tot roodbruin, in het centrum vaak met een donkerder baksteenrode kleur, soms uitblekend tot beigeachtig bruin. Plaatjes aan de steel aangehecht, matig wijd uiteen, jong geelbruinig tot bleek kaneelkleurig, later roestbruin (door ontwikkeling van roestbruine sporen). Bij jonge vruchtlichamen is een uit witachtige, spinnenwebachtige draden bestaande cortina (gordijn) aanwezig tussen hoedrand en steel. Steel 7-15 cm lang en tot 2.5 cm dik, cilindrisch, maar aan de basis verbreed, droog, glad of satijnachtig, vuilwit tot bleek bruin, met 2 - 4 rode, onregelmatig gevormde ringzones (gordels) en met een roestkleurige ringzone boven de gordels. Mycelium aan de steelbasis witachtig. Vlees witachtig tot bleek bruin. Geur en smaak neutraal of schimmelachtig of radijzig. Sporenfiguur roestbruin.

Te verwisselen met

In loofbossen groeien diverse andere geel- tot roodbruin gekleurde paddestoelen, behorend tot de groep van de Gordijnzwammen, zoals de fraaie gifgordijnzwam *Cortinarius orellanoides* en de roodbruine gordijnzwam *C. subbalaustinus*. Geen enkele andere soort van dit formaat heeft opvallende rode ringzones op de steel.

Biotoop

De armbandgordijnzwam groeit op voedselarme grond in berkenbossen of gemengde bossen met berken op vochtige tot tamelijk droge zandgrond, humusrijk zand of op venige grond. Soms staat de soort tussen veenmos.

Levenswijze

De armbandgordijnzwam vormt ectomycorrhiza met berken, wellicht soms ook met eiken. Daarom moet er altijd een berk (eik) in de buurt van deze paddestoel staan.

Inventarisatie

De armbandgordijnzwam is vaak te vinden langs paden. Ook kleine open plekjes tussen bomen zijn geschikt. Bij inventarisaties is het dus zaak in de periode september - november en bij voldoende vochtig weer hier te zoeken.

Verspreiding in Europa

In de ons omringende landen is de armbandgordijnzwam minder zeldzaam dan bij ons. In de Scandinavische landen komt hij algemeen voor in bossen met berk. In Duitsland en Frankrijk is hij wijdverspreid maar wel achteruitgaand. Ook in Vlaanderen sterk achteruitgegaan.

Verspreiding in Nederland

De armbandgordijnzwam kwam verspreid in de zandgebieden van Nederland voor, met een concentratie in Midden-Nederland. Tegenwoordig komt de soort nog op een klein aantal vindplaatsen verspreid over het land voor. Deze soort wordt gemonitord in het kader van het paddenstoelenmeetnet. Daardoor is de huidige verspreiding in Nederland goed bekend.

Trend

Vroeger was de armbandgordijnzwam vrij zeldzaam, sinds '80-er jaren is hij sterk achteruitgegaan.

Verspreiding van de armbandgordijnzwam voor (cirkel) en vanaf 1980.

Bedreigingen

Aangezien de achteruitgang van deze soort zich over een groot areaal heeft voorgedaan, doet vermoeden dat grootschalige milieuveranderingen er de oorzaak van zijn. Te denken valt dan aan depositie van bemestende en/of verzurende stoffen (stikstofverbindingen) vanuit de atmosfeer.

Het is nog niet duidelijk in hoeverre deze soort te lijden zou kunnen hebben van klimaatveranderingen.

Beheer

Vanwege de grootschalige achteruitgang zijn lokale maatregelen slechts beperkt mogelijk en effectief. Verder terugdringen van de stikstofbelasting van het milieu heeft de hoogste prioriteit. Het is van belang dat van bestaande groeiplaatsen de waterhuishouding niet verandert. Waarschijnlijk is frequent kappen, hout slepen en anderszins “rommelen” in het bos ongunstig. Gewone toegankelijkheid voor wandelaars hoeft geen probleem te vormen.

Kansen

In grotere gebieden waar bossen met berken op niet te droge bodem liggen, zijn de beste kansen voor behoud van de armbandgordijnzwam. Met name het instandhouden van bestaande groeiplaatsen is belangrijk. In verdroogde gebieden kan herstel van de grondwaterstand gunstig zijn, maar te snelle stijging of een te hoge waterstand kan tot sterfte van de berken leiden.

Literatuur

Arnolds, E.J.M. & Veerkamp, M.T. 1999. Gids voor de paddestoelen in het meetnet. Uitg. Nederlandse Mycologische vereniging.

Ryman, S. & Holmåsén, I. 1984. Svampar. En fälthandbok. Interpublishing, Stockholm.

Lenaerts, L. 2004. Atlas Paddestoelen in Limburg. Uitg. Provincie Limburg, Likona, Genk, Vlaanderen.

Armbandgordijnzwam *Cortinarius armillatus*. Foto: Henk Huijser.